

The 5th General Assembly of EULITA, 21 March 2015

EULITA har hållit årssammankomst i Opatija i Kroatien. Här kommer rapport från Rättstolkarnas representant – ordförande i föreningen Anna Lundberg:

"Jag är nyss hemkommen från EULITA-mötet i Opatija i Kroatien där jag har haft hemskt trevligt i några dagar. Det var mycket intressant att träffa kollegor från olika länder och lära sig mer om hur situationen för domstolstolkar ser ut i olika delar av Europa. Vi lyssnade på föredrag, knöt kontakter och nätverkade!

Av en estnisk kollega fick jag veta att hon som rysk rättstolk är anställd av domstolen, och tolkar 8 timmar om dagen. I Estland är tolkningen gratis i brottmål, men i tvistemål måste den tolkbehövande betala för den. Samma betalningsregler gäller även för andra språk, där tolkar tas från förmedlingar.

I Kroatien utbildas vad man kallar för lawyer linguists. Det handlar om jurister som under 12 veckor utbildas i språk, framför allt för arbete inom EU-institutionerna, men även nu åt internationella företag. Språken på utbildningen är franska, tyska och engelska. I allmänhet verkar flera av våra systerorganisationers medlemmar arbeta mer med EU-språk och även gentemot EU-institutioner än vi.

I Kroatien är det också så att tolkar och översättare anses ha samma yrke. Är man tolk förväntas men också översätta. Man kan utses till tolk vid en särskild domstol. Då måste man vara ostraffad, behärska sitt/sina tolkspråk utmärkt (och bevisa det med diplom eller språkexamen), ha en universitetsexamen (minst Master), avlägga prov i grundläggande juridik samt gå en kurs för domstolstolkar, som ordnas av tolk- och översättarföreningen (kanske något för oss att fundera på?). Därefter avlägger man en ed inför domstolen. Denna "auktorisering" gäller i fyra år och kan därefter förnyas. För udda språk kan också ad hoc-tolkar utses, då finns inga utbildningskrav. Till exempel har man ofta använt bagare att tolka i albanska, då edsvurna tolkar saknas vid flera domstolar (många albaner arbetar som bagare i Kroatien).

Grekland var ytterligare ett land som sattes under lupp. Där finns ingen auktorisering för tolkar och inga lagstadgade krav på dem, förutom att det står i lagstiftningen att tolkningen ska vara exakt och att tolken har tystnadsplikt. Vem som helst kan anmäla sig till domstolarnas listor utan att lämna bevis på sin kompetens. Det finns heller nästan ingen utbildning. Tolkarna får 17,64 euro per rättegång (!) oavsett längd.

Några kollegor och forskare från universitetet i Bologna berättade om situationen i Italien. Där reformerades brottmålsprocessen 1989 och blev då mycket mer muntlig. Samtidigt ökade invandringen och tolkar behövdes i rätten. Dock ställdes inga krav på tolkarna och domarna bestämde. Allt tolkades inte i rätten. Nu har man infört EU-direktivet 2010/64 men inget har hänt. Ett stort problem är att advokater har svårt att uttrycka sig tydligt i rätten. Ofta läses skriftliga handlingar upp med mycket komplicerat språk. Det är exempelvis så beslut meddelas. Dessutom kan vittnen som har motsagt varandra bli tillbakakallade för att förklara sig samtidigt, och då tala i munnen på varandra. Många tolkar vet inte att de ska tolka allt som sägs. Villkor och arvoden är dåliga, men många vill ändå utbilda sig. Föredragshållarna hör till dem som på volontärbasis försöker införa viskningstolkning i domstolarna och utbilda tolkar i det.

Många andra anföranden hölls också. Men kanske var det för oss mest relevanta EULITA-ordföranden Liese Katschinkas anförande om professionalisering och avprofessionalisering av yrket. Båda dessa är trender i dag. Vissa av dem som utbildas till tolkar blir inte kallade för att utföra uppdraget. Tecken på professionalisering generellt är att det finns utbildning, och direktivet 2010/64 kräver kvalitet i tolkning och översättning i brottmål. Avprofessionalisering ser man däremot i och med att rättssystemet inte alltid känner till kvalificeringsdiplom. Införandet av direktivet är dessutom dyrt och arvodena låga. Rättstolkjänster outsourcas till företag. Det finns också försök på vissa håll att upphäva den lagstiftning som finns om tolkning och översättning i rättssystemet.

Vad gör då EULITA? Jo, man stöder utbildning och arbetar för att medvetandegöra rättssystemets aktörer, exv. advokatsamfund och domarkåren. Man "predikar Bibeln" som Liese Katschinka uttryckte det, dvs. man talar om direktiv 2010/64. EULITA stöder också yrkesorganisationer och att det ska komma en ISO-standard för tolktjänster i rättssystemet. Varför behövs en standard? Jo, som ledstjärna både för tjänsteleverantörer (dvs. tolkar) och tolkanvändare. Dessutom som en referens för alla aktörer i rättssystemet, samt som verktyg för att harmonisera tjänsten och höja kvalitén.

Sammanfattningsvis kan sägas att vi som är verksamma i Sverige har en bra arbetssituation jämfört med hur det ser ut i många andra europeiska länder. Det ger än mer fog för Rättstolkarnas policy, nämligen att genom positiv kritik och förslag till förbättringar, snarare än klagomål, påverka vår arbetsvardag."